

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiae Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum intellectus creatus ad videndam diuinam essentiam indigeat aliquo
lumine creato. artic. 5. disput. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

le in claram Dei visionem, quam quod ex solis viribus naturalibus aptam proportionem ad claram Dei visionem eliciendam non habeat. Quare excessus tantus diuinæ naturæ supra intellectum nostrum & Angelicum est maxime probabilis, suoque modo virgens ratio, quod ex solis viribus naturalibus diuinam essentiam intueri non possit.

ARTICVLVS V.

Verum intellectus creatus ad videndam diuinam essentiam indigeat aliquo lumine creato.

DISPUTATIO I.

Ratio D. Th.

Affirmat conclusio huius articuli: quam ita deducit Diuus Thomas: Quando aliquid eleuatur ad aliquid, quod ipse excedit naturam, oportet, ut disponatur dispositione aliqua, quæ sit supra suam naturam: sed quando intellectus creatus videt diuinam essentiam, diuina essentia sit forma intelligibilis ipsius, id est, fungitur munere speciei intelligibilis, intellectusque vna cum ea elicit visionem beatificam: cum ergo id sit supra naturam intellectus, eo quod propter defectum virtutis ad intelligendum ineptus sit ad concurrentium cum essentia diuina loco speciei intelligibilis, atque impotens ad eliciendam visionem beatificam, ut articulo precedenti probatum est, sit, ut indigeat aliquo virtutis incremento ad intelligendum ex diuina gratia collato, ut videre possit essentiam diuinam: huiusmodi autem incrementum appellamus lumen, sicut & obiectum ipsum intelligibile lumen, aut lux, solet etiam appellari: ergo intellectus creatus ad videndam diuinam essentiam indiget lumine creato supernaturaliter infuso, de quo intelligitur illud Apocalypsis 21. Claritas Dei illuminabit eam, societatem scilicet beatorum.

Obiectio Durandj.

Contra maiorem illam propositionem, nempe quando aliquid eleuatur ad aliquid, quod ipse excedit naturam, opus esse, ut disponatur dispositione, quæ sit etiam supra eiusdem rei naturam, argumentatur Durandus in 4. dist. 49. q. 2. Quoniam tunc daretur processus in infinitum: cum enim per talem dispositionem supernaturalem id, quod ea disponitur, constituatur supra suam naturam, opus erit alia dispositione supernaturali, rursus cum per hanc aliam supra suam etiam naturam eleuetur, indigebit alia, & ita infinite progrediendo.

Communior responsio.

Ad hoc argumentum respondet Caietanus, propositionem D. Thomæ intelligendam esse quando res euahitur ad aliquid, quod sit veluti forma & terminus generationis, quo pacto se habeat visio diuinæ essentia comparatione beati: non verò de eleuatione ad aliquid, quod sit dispositio & via ad aliud. Sicut enim, inquit, in naturalibus, ad formam substantialem, quæ est terminus generationis, datur dispositio, & tamen ad dispositionem, quæ est via ad terminum generationis, non datur alia dispositio: ita res simili modo se habet in supernaturalibus. Eodem modo respondet Ferrariensis 3. contra gentes capite 53. & Capreolus in 4. distinct. 49. quæst. 4. ad argumenta contra secundam conclusionem.

Melior solutio.

Placet tamen magis si dicamus cum Soto in 4. distinct. 49. quæst. 2. art. 4. propositionem D. Thomæ intelligendam esse, de eleuatione ad aliquid producendum: quod enim euahitur ad producendum aliquid, quod est supra suam naturam, indiget dispositione supernaturali, qua supra suam naturam, potens reddatur ad effectum producendum: vnde quia intellectus beati ad producendam visionem

diuinæ essentia euahitur, opus est, ut id assequatur per propriam ad talem effectum dispositionem, quia tamen non producit in se lumen gloriæ, non sequitur, ut alia atque alia dispositione indigeat.

Duplex est hoc loco difficultas circa lumen gloriæ: altera vtrum illud sit admittendum, altera inseruiatne ad eleuandum intellectum beati, ita ut cum eo efficienter concurrat ad eliciendam visionem beatificam: an verò solum sit dispositio ad eam suscipiendam.

Quod attinet ad primum, Scotus in 4. distinct. 49. quæst. 1.1. & in 3. distinct. 14. quæst. 1. Durandus in 4. distinct. 49. quæst. 2. dicunt, non esse ponendum lumen gloriæ tanquam habitum, aut qualitatem requisitam ad visionem diuinæ essentia. Pro cuius rei confirmatione ex Scoto hæc colliguntur argumenta. Si admittendum esset lumen gloriæ, vel esset tanquam dispositio ad suscipiendam visionem beatificam: hoc autem dici non potest, ut pluribus ostendit, quæ non refero, quoniam, ut videbimus, non sunt contra opinionem D. Thomæ, quam sequentur: vel esset ad efficienter eliciendam visionem beatificam, & neque hoc dici potest. Primò, quia Deus ex se est lux intelligibilis, quæ satis est, ut moueat intellectum: ergo, ut videatur, non est necessarium nouum lumen.

Secundò, quia quod Deus potest mediante causa secunda efficere, potest se solo: ergo sine lumine gloriæ, quod ad visionem beatificam efficienter concurrat, poterit illam efficere, ac proinde lumen gloriæ superuacaneum erit.

Tertiò, si admittendum esset lumen gloriæ tanquam forma, qua intellectus redderet potens ad eliciendam visionem beatificam, sequeretur nos per aliquam formam creatam, utpote per lumen gloriæ, posse naturaliter videre diuinam essentiam, quod non videtur concedendum. Consecutio probatur, quia quemadmodum cæcus, si supernaturaliter visum recuperet, naturaliter deinceps videt per visum supernaturaliter receptum: ita beatus supernaturaliter recipiens lumen gloriæ, naturaliter videret Deum per lumen gloriæ: lumen enim gloriæ naturaliter perficit intellectum, licet supernaturaliter ei infundatur.

Quartò, quoniam magis necessarium videtur constituere speciem intelligibilem, quam lumen gloriæ, quippe cum species inseruiat, ut memoria sit perfecta ex parte intellectus, id est, ut intellectus sit perfectus in actu primo (id enim cum Augustino intelligit per memoriam, ut alibi explicauimus) quod necessarium est ad eliciendam intellectioem: cum ergo non concedatur species ad eliciendam visionem diuinæ essentia, sit, ut multò minus lumen gloriæ constituendum sit.

Durandus verò pro eadē assertionē ita argumentatur. Si lumen gloriæ redderet intellectum potentem ad eliciendam visionem beatificam, vel id esset, quia adueniente lumine gloriæ accresceret virtus intellectus, intellectusque redderetur potentior secundum se ad intelligendum, quam antea esset, vel quia ex intellectu & lumine gloriæ efficeretur vnū quoddam integrum agens ex pluribus partibus confiatum ad eliciendam visionem beatificam, quorum neutrum sine altero sufficeret: at neutrum horum dici potest: ergo non est concedendum lumen gloriæ, ut intellectus reddatur potens ad eliciendam visionem beatificam. Priorem partem minoris probatur: quia intellectus non suscipit magis & minus, tum etiam quia nihil intenditur nisi ab eo quod vel est tale formaliter, vel virtute, ut calidum intenditur

Scoti & Durandj sententia.

Eam confirmat Scotus.

Primò.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Durandus argumentatur primò.

Intenditur aut ab igne, qui est calidus formaliter, aut à sole qui est calidus virtute: lumen autem gloriæ neque est intellectus formaliter, neque virtute, cum non habeat vim ad producendum intellectum. Posteriorè verò partè probat, quia si intellectus & lumen gloriæ essent duo agentia, quorum neutrum sine altero sufficeret, haberet virtutem agendi eiusdem rationis ad efficiendam visionem beatificam, sicut duo trahentes nauim habent virtutè eiusdem rationis ad eam trahendam, ac proinde sicut intellectus est facultas ad intelligendum, ita etiam lumen gloriæ esset facultas siue potentia ad intelligendum: quod tamen est absurdum.

Verget secundò, quia si esset concedendù lumen gloriæ, maximè propter excessum obiecti supra potentiam, vt videlicet per lumè gloriæ potentia cõsequeretur debitam proportionè ad obiectum percipiendum: sed addito lumine gloriæ, adhuc est infinitus excessus obiecti supra potentiam, potentiã que manet eodem modo improporionata: ergo non est admittendum lumen gloriæ.

Quod verò attinet ad secundù, Ochamus in 1. d. 1. q. 1. & in 4. q. 13. art. 5. dubio 6. Gabriel in 3. d. 14. q. 1. Marfilus in eodem 3. q. 10. art. 2. alique Theologi Nominales asserunt visionem beatificam ita à solo Deo produci, vt neque intellectus, neque alia causa secunda ad eam efficienter concurrat. Vnde negant lumè gloriæ efficienter cõcurrere ad elicendam visionem beatificam. Imò verò Gabriel in 1. d. 1. q. 2. ait, *Lumen gloriæ non esse quid distinctum à gratia gratiam faciente, aut caritate*: alij verò dicunt, esse ipsammet visionè beatificam: alij qualitatem quandam, quæ est velut dispositio requisita in intellectu ad suscipiendam visionem beatificam. Paludanus quoq; in 4. d. 49. q. 2. propendit in sententiam Ochami, quòd neque intellectus, neque lumè gloriæ efficienter concurrant ad visionem beatificam, lumèque gloriæ tamquã dispositionè solum suscipiendæ visioni deseruietum constituit cum Ioanne Maiore in 4. d. 49. q. 4. Credit tamen Maior q. 10. sequenti, intellectum concurrere efficienter ad visionè beatificam, qua in re Ochamo contrarius est.

Opinio Ochami solt cõfirmari primò, quia visio beatifica est præmium essentialè: ergo totum illud immediatè à conferente præmium proficisci debet: non ergo intellectus beati, qui illam meruit, ad eam concurrat efficienter.

Secundò, Solus Deus producit gratiam, virtutes infusas, imò & lumen ipsum gloriæ, idque propter eorum excellentiam: sed visio beatifica est his omnibus longè præstantior, eò quòd sit summum bonum creatum, & suprema omnium formarù supernaturaliù, ergo ad illà noster intellectus efficienter non concurrat: quod enim non potest minus efficere propter ipsius rei faciendæ excellentiam, qua ratione maius efficere dicendum erit.

Tertiò, quoniam si intellectus efficienter influeret ad visionem beatificam, posset suspendere influxum, & non producere visionem, ac proinde posset nõ esse beatus, quod est absurdum. Consecutio probatur, quoniam intellectus subiacet imperio voluntatis: eò quòd voluntas sit potentia libera.

Quartò, suprema formarum naturalium, cuiusmodi est humanus animus, producit à solo Deo: ergo suprema formarum supernaturalium, qualis est visio beatifica, à solo etiam Deo produceretur.

Confirmatur idem ex illo Psal. 83. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.*

His tamen opinionibus non obstantibus, sit prima conclusio. Intellectus beati efficienter in visio-

nem diuinæ essentia inluit, nullaque potètia fieri potest, vt beatus videat diuinam essentiam, nisi eius intellectus efficienter ad talem visionem cõcurrat.

Prior pars est Diui Thomæ & Caietani hoc loco in corpore articuli, & in solutionibus argumentorum, & articulo sequenti, Ferrariensis 3. contra gentes cap. 54. Capreoli in 4. d. 49. q. 4. argumenta contra secundam conclusionem, Scoti ibidem q. 2. artic. 3. Maioris q. 10. & complurium aliorum, quæ non aliter probatur, nisi quia omnis visio, auditio, intellectio, & ceteræ cognitiones sunt actiones vitales, quæ denominare nequeunt nisi subiectum, à quo efficienter emanant: omnis namque actio potissimum vitalis, solum denominat rem quæ per eam agit: quare cum de fide sit beatus videre diuinam essentiam, sit, vt efficienter concurrant ad visionem, qua formaliter Deum intuentur: alioquin cum intueri non possent.

Posterior pars est Sotilo loco citato, Caietani inferius quæst. 26. artic. 3. & 3. part. q. 9. art. 1. & ad eò in eandem Sententiam ceteros autores citatos, libenter ituros. Probatur verò eodem fundamento, quoniam actio solum denominat rem, à qua efficitur, vt calefactio rem calefacientè, à qua efficienter emanat: quare sicut implicat contradictionem lignum calefacere calefactione, quæ non à se, sed à Deo solo efficienter oritur, ita implicat contradictionem intellectù beati videre visionè, quæ non ab eodè beato, sed à Deo efficienter emanet. Implicatio ergo non est ex eo, quòd Deus non possit supplere efficientiam intellectus, solusque producere actionem, quam per intellectum efficit, sed ex eo quòd, esto, eam produceret, per eã intellectus non videret: si namque Deus præsentè igne, solus tamen produceret eandem numero calefactionem, quam ignis erat producturus, per eam ignis non diceretur calefacere, sed Deus. Vide quæ diximus artic. 2. conclusione 3. & 1. 2. quæst. 3. artic. 2.

Secunda conclusio. Admittendum est lumen gloriæ tamquam habitus, aut qualitas omnino necessaria, vt intellectum creatum ad intuitum diuinæ essentia euchar. Hæc est D. Thomæ, Caietani, Capreoli, Ferrariensis, & Maioris, locis citatis, & Soti in 4. d. 49. q. 2. artic. 4. ac Richardi in 3. d. 14. art. 1. q. 2. Probatur autem, quoniam intellectus ex suis viribus naturalibus videre non potest diuinam essentiam, vt est omnium Doctorum assertio, quam salua fide negari non posse articulo præcedente ostendimus: ergo opus est aliquo dono, hoc est, qualitate seu habitu supernaturali, quo ad videndam diuinam essentiam eleuetur: id autem lumen gloriæ appellamus. Cõsuevit enim Deus, qui suauiter disponit omnia, non facere solus, quod per causam secundam potest efficere: quare vt ad actus virtutum supernaturalium producendos infundit potètiis animæ habitus supernaturales, quos tamen solus simul cù potentiis posset efficere sublata ope cuiusuis alterius habitus, ita infundit lumen gloriæ intellectui, quo eleuetur, debitamque consequatur proportionem ad visionem beatificam elicendam.

Fateor rationem hanc solum probare, consonum esse, vt constitutur lumen gloriæ, constituentiumque esse, si diuina potentia esse possit. Hactenus tamen non video rationè, quæ efficaciter probet, esse posse qualitatem aliquam, quæ antecedit visionem beatificam, quæque intellectum aptum reddat ad videndam diuinã essentiam: quare, vno iudicio, non euidenter concludit. Posset namque aliquis dicere, esse non posse talem qualitatem, atque ad eò visionè à solo Deo immediatè confertì,

lellus efficiet concurrit ad visionem beatificam, implicat quoque aliter videre Deum.

Secunda conclusio. Lumen gloriæ concedendum est tamquam habitus aut qualitas de lege ordinaria omnino necessaria, vt intellectum creatum eleuet ad intuitum Dei.

Secundò.

Nominales.

Opinio.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Confirmatur.

Prima conclusio.

Beati intel.

vt Durandus & Scotus affirmât, idque siue intellectus concurreret simul efficienter ad visionem, siue non concurreret.

Accedit nihilominus in confirmationem propositæ conclusionis definitio illa Ecclesiæ in Concilio Viennensi articulo præcedenti citata, quæ refertur in Clementina ad nostrum, de hæreticis, ubi damnantur hæretici qui asserbant animam non indigere lumine gloriæ: quo ad intuitum Dei eleuaretur. Accedit etiã illud Psal. 35. *Torrere voluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videmus lumen*, id est, in lumine gloriæ à te nobis infuso & communicato, videbimus te ipsum, quies lumen increatum ac inaccessible. Atque illud Apocal. 21. *Claritas Dei illuminauit eam*, societatem scilicet beatorum. Quibus testimoniis videtur satis confirmari conclusio proposita.

Dubium.

Peter aliquis vtrum ex fide ponendum sit lumen gloriæ tamquam qualitas aut dispositio antecedens visionem beatificam, qua intellectus ad eam eliciendam eleuetur. Caietanus hoc loco affirmat. Credit enim in Concilio Viennensi definitam fuisse sententiam D. Thomæ. Idem videtur asserere Ferrariensis 3. contra gentes cap. 54. atque in eandem sententiam, vt magis verisimilem, inclinant Capreolus in quarto loco citato, & Sotus articulo illo quarto citato.

Prima propositio.

Sit verò prima propositio. Non esset damnandus hæreticus, qui cum Durando & Scoto negaret lumen gloriæ tanquam quid necesseriò antecedens visionem beatificam. Probatur, quia ipsi, eorumque sectatores dicunt, ipsam esse visionem beatificam à Deo supernaturaliter infusam esse lumen gloriæ: non autem certò constat Patres Concilij voluisse definire animam indigere alio lumine, quo eleuaretur, distincto à visione supernaturaliter infusa. Præterea, particularem influxum, quo Deus per voluntatem suam immediatè producat visionem, dicere quis poterit, esse lumen gloriæ.

Durandus à Scoti impugnatione vindicatur.

Illud hoc loco antequam subiungam secundam propositionem admonebo, non esse opinionem Durandi, animam separatam à corpore, posse Deum naturaliter videre, quod illi imponit Sotus: id enim esset contra definitionem Ecclesiæ. Solum verò censet Durandus animam, siue in corpore sit, siue extra corpus, non posse naturaliter Deum cognoscere, nisi ex rebus creatis, quod non sufficit ad videndam diuinam essentiam, ac proinde non posse animam naturaliter Deum videre: Deum tamen sua omnipotentia posse se illi manifestare immediatè, infundendo videlicet illi immediatam notitiam atque visionem sui. Itaque credit Durandus, si verba illius expendantur, visionem diuinæ essentia semper esse supernaturalem: atque à Deo immediatè infundi, beatòsq; esse inæquales beatitudine, eò quòd Deus clariorem & intensiorem visionem sui vni, quàm alteri, infundat: atque in hoc etiam conueniunt cù Durando Scotus & Nominales.

Secunda propositio de necessitate luminis gloriæ asserenti.

Secunda propositio. Opinio D. Thomæ confirmatòr & definitio Ecclesiæ, quæ supra attulimus: estque valde probabile eo in loco Patres Concilij eam definire voluisse: quare temerarium ac periculosum iudico pòst definitionem illam Ecclesiæ discedere à sententia D. Thomæ, quæ merito communis est iudicij inter omnes doctores. Probatur, quoniam Ecclesiæ definit constitutum esse lumen gloriæ: quo anima eleuetur ad visionem beatificam: id autem quo res aliqua eleuatur ad aliquid efficiendum, antecedens quid ad distinctum sonat ab eo, ad quod efficiendum eleuatur.

A Quòd si quis dicat, per lumen gloriæ intelligi concursum particularem, quo Deus immediatè cõcurrit ad visionem, & quo anima eleuatur ad videndum. Potest id impugnari, quia cõuersus hic nõ est aliud, quàm ipsa visio, vt à Deo, ac proinde non est quid distinctum à visione: quare si id voluissent Patres, potius essent dicturi, animam adiuuari à Deo per concursum particularem ad visionem, quàm animam eleuari à Deo per lumen gloriæ ad visionem.

B Confirmatur propositio, quoniam Patres Concilij eodem modo videtur locuti de lumine gloriæ, quo loquebantur Doctores Theologi, inter quos erat controuersia, vtrum esset admittendum tanquam habitus aut qualitas, qua eleuaretur potentia: quidam enim affirmabant, alij verò omnino inficiebantur: ergo Patres lumen gloriæ, pro qualitate & dispositione prærequisita ex parte potentia ad videndum, & non pro visione ipsa acceperunt: numquam enim fuit controuersum inter Doctores, vtrum admittenda esset visio, influxusque supernaturalis Dei ad illam eliciendam.

C Tertia conclusio. Lumen gloriæ efficienter concurrat ad visionem beatificam. Hæc est D. Thomæ hoc loco & articulo sequenti appellat enim lumen gloriæ virtutem intelligendi superadditam potentia, & in responsione ad primum dicit, per lumen gloriæ fieri intellectu potentem ad intelligendum ad eum modum quo per habitum potentia fit potentior ad operandum: censeat ergo perinde concurrere efficienter ad eliciendam visionem beatificam, atque habitus operatorij efficienter concurrunt cum potentia ad suas operationes. Quamuis hoc fit discrimen, vt loco citato probè notauit Sotus, quòd habitus naturales non sunt simpliciter ad operandum, quasi sine illis potentia non possent agere, sed ad melius, promptius, ac efficacius agendum: lumen verò gloriæ conferretur, non ad melius videndum, sed simpliciter ad videndum: quoniam cum actus videndi diuinæ essentiam sit supra facultatem potentia, vti que sine lumine gloriæ, aut aliquo alio, quo adiuuetur potentia, nulla ratione esse potest. Eadem sententia, præter Albertum Magnū, affirmant sectatores omnes D. Thomæ locis citatis & pleriq; alij.

D Probatur verò conclusio: primò, quoniam admittendum est lumen gloriæ, vt constat ex præcedente conclusione: nulla verò est ratio constituendi illud ad suscipiendam visionem: quando quidem vt gratia, caritas, & ceteræ res supernaturales immediatè suscipiuntur ab essentia & potentia sine aliqua dispositione requisita ad eiusmodi susceptionem: ita etiam visio beatifica poterit immediatè suscipi ab intellectu: ergo constituendum erit, vt efficienter ad visionem concurrat. Confirmatur, quoniam tota ratio constituendi lumen gloriæ, est imbecillitas, atque impotentia intellectus, vt ad eliciendam beatificam visionem concurrat cum essentia diuina, quæ vicem subit speciei intelligibilis: ergo constituendum erit, vt per illud intellectus reddatur potens ad eum effectum, & consequenter, vt cum intellectu ad eliciendam visionem efficienter influat. Vt enim probè argumètabatur Durandus, intelligi nequit quam ratione aduentu luminis gloriæ accrescat virtus ad intelligendum, nisi concurrat etiam ex parte cum intellectu: quandoquidè augere nõ potest vim intellectus, sed solum eam coadiuuare, dum simul cum illo influat in effectum. Secundò probatur ex definitione citata Ecclesiæ: eleuari namque animam per lumen gloriæ ad videndum, non sonat eleuari ad suscipiendam visionem, sed ad eam efficienter eliciendam: videre quippe nihil aliud

Tertia conclusio. Lumen gloriæ efficienter concurrat ad visionem beatificam.

aliud est, quam videntem à seipso efficienter elicere visionem. Testimonium etiam illud, *In lumine tuo videbimus lumen*, non sonat, suscipimus visionem, sed potius eliciemus, atque efficienter formabimus visionem, quæ te ipsum, qui lumen es, videamus.

Ferrariensis & Capreolus locis citatis affirmant, *lumen gloria simul etiam esse dispositionem, qua intellectus aptus redditur ad suscipiendam essentiam diuinam per modum forme intelligibilis*. Verum si aliud volunt, quam lumen gloria esse dispositionem, qua intellectus aptus atque accommodatus redditur ad concurrendum cum essentia diuina subeunte vicem speciei intelligibilis ad eliciendam visionem, aut putant ad visionem beatificam necessariū esse maiorem aliam coniunctionem essentia diuinæ cum intellectu, quam quæ articulo 2. disput. 2. à nobis explicata est, non placet eorum sententia, sicut neque eo in loco sententia Caietani placuit.

Dubium.

Caietani, Capreoli, Ferrariensis, ac Scoti opinio. Deus sine causa secunda efficitur, quod sit à causa secunda.

At dubium est hoc loco, utrū ita concursus luminis gloriae necessarius sit ad visionem beatificam, vt sine illo intellectus neque diuina potentia possit elicere visionem. Caietanus hoc loco, Capreolus, Ferrariensis, ac Scotus locis citatis, existimant, nulla potentia fieri posse, vt intellectus sine lumine gloriae videat diuinam essentiam. Atque ad argumentū illud, quicquid Deus potest facere interuentu causæ secundæ efficientis, potest se solo efficere, respondent, intelligendum esse, nisi in effectu ipso inuoluatur, quod sit à causa secunda: tunc enim implicaret effici sine causa secunda. Potest namque Deus sine causa secunda facere quando rem interuentu causæ secundæ efficit, sed non potest sine causa secunda efficere, vt talis res effecta sit à causa secunda: quoniam id contradictionem inuoluit. Verbi gratia, potest Deus facere sine igne, vt sit calefactio, qua ignis calefacit, non tamen potest facere, vt ignis per eam calefaciat sine ipsius ignis concursu, quonia in eo, quod ignis per eam calefaciat, includitur, quod efficienter ab igne proficiatur. Potest item facere sine Petro illam actionem, qua Petrus apud Deum meretur, non tamen potest facere, vt talis actio habeat rationem meriti, sine ipsius Petri, vel alterius causæ secundæ libera interuentu: eo quod meritum apud Deum sit opus à causa secunda libera profectum, quippe cum Deus nulla ratione possit apud se mereri. Eodem modo, vt aiunt, potest Deus sine intellectu & lumine gloriae facere rem illam, quæ dicitur visio: non tamen potest efficere, vt per eam intellectus videat, nisi concurrente intellectu simul cum lumine gloriae, eo quod sine lumine gloriae intellectus non habet secundum se vim, quæ satis sit ad visionem beatificam eliciendam, sed per lumen gloriae efficiatur formaliter potens ad eiusmodi visionem: implicat autem contradictionem, quod sine potentia quidquam possit, atque operetur.

Deus diuina potentia potest sine lumine gloriae videre diuinam essentiam.

Contraria tamen sententia est proculdubio amplectenda, diuina nimirum potentia ab intellectu beati destituta lumine gloriae videri posse diuinam essentiam, Deo supplente ipsius luminis concursum. Nobiscum consentiunt Durandus, & Scotus, imò Durandus arbitratu hanc esse sententiam D. Thomæ in 4. distinct. 49. quaest. 2. articulo 7. vbi asserit, visionem beatificam posse diuinitus communicari homini permanenti in solis dispositionibus viæ, carentique lumine gloriae, & idem asserit de veritate, quaest. 10. artic. 11. Capreolusque loco citato credit probabile esse D. Thomam illis in locis fuisse illius sententia, sed dicit eum postea mutasse sententiam. Alij ex sectatoribus D. Thomæ dicunt, lumen glo-

Molina in D. Thom.

ria duobus modis posse infundi: vno, permanenter siue per modum habitus: quo pacto infunditur beatis: altero verò modo, per modum transeuntis: quo pacto ait D. Thomas 2. 2. quaest. 175. articulo 3. infusum fuisse Paulo in raptu, vidisseque tunc temporis diuinam essentiam: affirmantque D. Thomam illis in locis solū voluisse, posse extraordinaria Dei operatione communicari visionem diuinæ essentia non habenti lumen gloriae per modum habitus, vt habent beati, sed solum per modum transeuntis, quod non est dispositio, quæ hominem simpliciter extra viam constituat.

Quicquid autem sit de mente D. Thomæ illis in locis, amplectendum est, quod paulò antè diximus. Ratio verò apertissima est: quoniam lumen gloriae non est tota virtus & potentia, qua beati eliciunt visionem diuinæ essentia, eo modo quo calor aquæ est tota virtus, qua aqua calida calefacit. Si enim esset tota virtus, planè sicut implicat contradictionem aquam calefacere sine calore, aut sine aliquo alio quod in ipsa existat, sitque principium effectuum producendi calorem (quoniam si Deus suppleret efficientiam illam influendo immediatè in effectum, & non producendo aliquid in aquam, quo aqua efficienter calefaceret, non esset aqua quæ calefaceret, sed Deus præsentè aqua ita contradictionem implicaret à beatis videri Deum sine lumine gloriae, vel sine aliquo, quod in intellectu beati esset tamquam in subiecto, efficienterque concurreret ad visionem. Quia ergo lumen gloriae non est tota virtus, vt sectatores ipsi D. Thomæ tenentur confiteri, apertèque docet D. Thomas hoc loco, sed intellectus beati influit etiam per seipsum immediatè ad visionem (alioquin visio non esset à principio vitæ, sed à forma supernaturali existente in principio vitæ tamquam in subiecto, atque ad eò non esset operatio vitalis, neque per eam beati viderent diuinam essentiam) sit, vt nulla ratione oriatur repugnantia ex eo, quod Deus ita suppleat efficientiam luminis gloriae, vt quemadmodum lumen gloriae immediatè influit in visionem, intellectu etiam simul immediatè ex parte sua influente tamquam causa partiali, sic etiam Deus immediatè influat supplendo efficientiam luminis gloriae, intellectu ipso pariter immediatè influente. Quo posito, quis non videt, visionem beatificam adhuc efficienter ab intellectu proficiet?

At dices, vt respondeo Scotus, intellectum non esse integram virtutem, quæ sit satis ad influendum sine lumine gloriae, ac proinde non posse sine eo influere. Verum quis non videat, responsum nullius esse momenti, vt negemus Deum posse suppleere efficientiam luminis gloriae: Licet enim intellectus non sit integra virtus: nec satis sit ad videndum Deum, est tamen pars virtutis, eo modo quo virtus vt duo in homine ad trahendam eam nauim, quæ resistit, vt quinque, est pars eius virtutis integra, quæ ad id satis est: quare sicut accedente virtute vt quatuor alterius agentis, quæ non informet priorem virtutem, sed cum ea coniungatur & influat immediatè in nauim, prior virtus adiuuatur ad trahendam nauim, sed per virtutem externam alterius agentis influentis simul in effectum: ita accedente tanto influxu diuino immediatè in visionem, quantus est concursus luminis gloriae, adiuuabitur virtus intellectus ad partialiter eliciendam visionem beatificam, sicut & adiuuatur per lumen gloriae. Est ergo virtus intellectus impotens ad influendum in visionem beatificam, non quidem ex præcisa ablatione luminis gloriae, sed ex ablatione tam ipsius

Responso Scoti.

Responsum.

luminis, K

sed ex ablatione tam ipsius luminis, quam alterius virtutis suppedantis efficaciam hominis gloria.

Confirmatur hæc Sententia, quoniam in intellectu & voluntate non est virtus, quæ satis sit ad producendum actum contritionis, qui est vltima dispositio ad gratiam: & tamen per auxilium particulare, quod est immediatè à Deo, & non ab aliquo principio efficiente, quod inhæreat intellectui aut voluntati, adiuuatur potentia, vt possit actum contritionis elicere: debilitas ergo eius potentia, quæ sola non potest aliquem effectum producere, adiuuari potest per concursum causæ externæ coniunctæ, & influentis simul in effectum.

Responsio
Scoti.

Respondit tamen Scotus, disparem esse rationem, quia voluntas ex suis viribus naturalibus potest producere actum contritionis quoad substantiam operis, id est, potest elicere dolorem de peccatis, licet non talem, qualis opus est, vt sit vltima dispositio ad gratiam, & idè per auxilium particulare Dei potest actus ille eleuari, vt sit vltima dispositio ad gratiam: at verò intellectus neque quoad substantiam operis potest ex suis naturalibus viribus videre diuinam essentiam, & ob eam causam non apparet modus, quo sine lumine gloriæ eleuari possit in visionem diuinæ essentia.

Refutatur.

Hæc tamen responsio planè non satisfacit. Sumo namque rationem formalem cõtritionis supernaturalis, quæ est vltima dispositio ad gratiam, deinde sic arguor. In voluntate non est virtus, quæ sit satis ad talem rationem contritionis producendam: potest verò illam producere concurrente auxilio speciali Dei profecto immediatè ab ipso Deo, & non ab aliquo principio efficiente voluntati inhærente: ergo imbecillitas potentia ad aliquem effectum adiuuari potest per concursum causæ externæ coniunctæ & influentis simul in effectum.

Hoc tamen argumentum confectum est ad hominem, vt responsionem Scoti redargueremus. In Concordia namque q. 14. artic. 13. ostendimus, auxilium gratiæ præuenientis natura, & interdum etiam tempore, antecedere actum contritionis tanquam principium in voluntatem à Deo productum, quo eam ad contritionem allicit, & inuitat, & quo vltèrius efficienter cum voluntate influat, & cooperatur ad contritionem.

Obiectio.

At obiciet. Si Deus sine lumine gloriæ posset per suum concursum efficere, vt intellectus videret diuinam essentiam, pari ratione efficere posset, vt oculus noctuæ, nulla virtute de nouo ad videndum recepta, per concursum Dei influentis immediatè in visionem, oculumque noctuæ ea ratione adiuuantis, videret solem. Ad hoc argumentum, quicquid Scotus dicat, concedenda est consequentia: nulla enim ea in re cernitur contradictionis implicatio.

Responsio.

Quod si obiciat. post concursum diuinum non habet noctua in se maiorem virtutem ad videndum, quam antea habebat: antea verò non poterat videre solem: ergo neque postea. Neganda est consequentia, quia licet non habeat in se maiorem vim ad videndum, quam antea, adiuuatur tamen modò per concursum, atque influxum Dei in visionem, cum antea non adiuuaretur. Exemplum est accommodatum in eo qui habet virtutem vt duo ad trahendam nauim resistentem vt quinque: eadem enim virtus vt duo, adiuta à virtute vt quatuor, potest trahere nauim, quæ antequàm adiuuaretur, eam trahere non poterat.

Obiectio.

Quod si obiciat. post concursum diuinum non habet noctua in se maiorem virtutem ad videndum, quam antea habebat: antea verò non poterat videre solem: ergo neque postea. Neganda est consequentia, quia licet non habeat in se maiorem vim ad videndum, quam antea, adiuuatur tamen modò per concursum, atque influxum Dei in visionem, cum antea non adiuuaretur. Exemplum est accommodatum in eo qui habet virtutem vt duo ad trahendam nauim resistentem vt quinque: eadem enim virtus vt duo, adiuta à virtute vt quatuor, potest trahere nauim, quæ antequàm adiuuaretur, eam trahere non poterat.

Ad primum
Scoti.

Superest respondeamus ad argumenta proposita. Ad primum ergo Scoti dicendum est, solum probare non esse necessarium lumen ex parte rei

obiectæ: non verò ex parte potentia, vt reddatur apta ad concurrendum cum essentia diuina vicem speciei intelligibilis subeunte. Nec planè Scotus aliud conatur probare eo argumento, quam non esse necessarium lumen ex parte obiecti.

Ad secundum dicendum est, quòd licet sine lumine gloriæ possit efficere visionem beatificam, non tamen ponitur sine causa: quia non consuevit Deus facere per seipsum solum, quod per causas secundas potest efficere.

Ad tertium neganda est sequela, si intelligatur, quòd visio illa sit naturalis intellectui, etiam quando est perfusus lumine gloriæ. Elicere namque visionem est naturale lumini, non tamen intellectui, etiam quando est perfusus lumine gloriæ. Ad probationem verò in oppositum dicendum est, disparem esse rationem de cæco supernaturaliter illuminato, & de intellectu supernaturaliter accipiente lumen gloriæ: nam cæcus supernaturaliter illuminatus videt per visum sibi naturalem, sed supernaturaliter receptum, & ob eam causam videt naturaliter, quia per formam sibi connaturalem videt: intellectus verò supernaturaliter recipiens lumen gloriæ, non solum videt per formam supernaturaliter receptam, sed etiam per formam sibi supernaturalem, etiam postquam est recepta: ideòque videt supernaturaliter, vt pote per formam sibi supernaturalem. Quare negandum est lumen gloriæ naturaliter perficere intellectum, postquam est receptum, vt ex dictis art. 1. disp. 2. constat.

In duplici tamen sensu possumus concedere esse naturale illi coniuncto ex intellectu & lumine gloriæ videre diuinam essentiam. Vno, vt naturale distinguitur contra liberum: est enim comparatione illius necessarium, etiam quoad exercitium, videre diuinam essentiam, ac proinde naturale, vt distinguitur contra liberum. Altero verò, si naturale accipiamus, vt est idem ac non excedens facultatem causæ operantis: licet enim elicere visionem beatificam excedat facultatem intellectus præcisè considerati, non tamen excedit facultatem totius coniuncti, quin potius esset miraculum, quòd totum coniunctum eam non eliceret: atque in hoc sensu diximus articulo quarto, naturale esse toti coniuncto elicere visionem diuinæ essentia.

Ad quartum neganda est maior, quoniam cum essentia diuina eam coniunctionem, ac proportionem habeat, quæ satis est, vt concurrat instar speciei intelligibilis cum intellectu ad id apto, superuacanea esset alia species intelligibilis diuinæ essentia: at verò cum intellectus impotens sit in se, vt efficienter concurrat ad visionem diuinæ essentia, indiget lumine gloriæ, quo eleuetur, potèntque ad eum effectum reddatur.

Ad primam Durandi dicendum est, ex intellectu & lumine gloriæ fieri vnum quoddam totum agens ex pluribus partibus constat, quarum neutra sine altera est satis. Ad probationem verò in oppositum, negandum est inde sequi, quòd haberet virtutè agendi eiusdem rationis. Neque enim semper singula partes totius agentis ex pluribus conflatæ habent virtutem agendi eiusdem rationis: species enim obiecti, & potentia cognoscens, sunt partes vnius agentis comparatione cognitionis, quam potèntia elicit, & tamen non habent virtutem agendi eiusdè rationis. Potissimum autem quando vna pars totius causæ agentis eleuat aliam ad operationem supernaturalem, vt accidat in re proposita, & quando habitus supernaturales, vt fides, spes, & caritas, eleuant potèntias ad actus supernaturales, non necesse est,

indò

imò fieri nequit, vt singula partes integri agentis habeant virtutem agendi eiusdem rationis.

Ad secundū. Ad secundum dicendum est, concedendum esse lumen gloriæ propter excessum obiecti supra potentiam, vt potetia obiecto suo debita proportione sit accommodata, non proportione Mathematica, sed proportione, quæ consistit in accommodatione vnius ad alterum: licet verò addito lumine gloriæ maneat adhuc infinita distantia obiecti supra potentiam quoad nobilitatem & perfectionem essentialem, consequitur tamen potentia proportionem, & si non Mathematicam, accommodatam tamen ad videndum obiectum, quam antea non habebat.

Ad primum Oshami. Ad primum Ochami, concessio antecedente, neganda est consequentia: satis namque est, quòd sit à Deo tamquam à prima & principali causa conferente principia ad beatificam visionem, potentiamque ad eam eleuante. Cum enim præmiū essentialē nostrum in operatione vitali supernaturali positū sit, necesse est, vt ad illud nostra potentia concurrat.

Ad secundū. Ad secundum dicendum est, Deum immediate illa producere, non præcisè propter ipsorum excellentiam, sed quia sunt principia, quibus eleuantur potentia ad actus supernaturales, quæ perinde necesse est, à solo Deo supernaturaliter accipiuntur. Si enim potentia ad illa concurrerent, tunc aut producerentur à solis potentia, & ita non essent formæ supernaturales, ac proinde neque essent principia actionum supernaturalium, aut producerentur concurrentibus aliis formis supernaturalibus, atque ita vel dandus esset processus in infinitum, vel deueniendum esset ad principia supernaturalia, quæ à solo Deo producerentur. Visio autem beatifica licet sit excellentior lumine gloriæ, & cæteris donis, eò quòd ad eam concurrat non solum lumen gloriæ, sed etiam essentia diuina loco speciei intelligibilis, quia tamen est suapte natura operatio vitalis, nulla ratione esse potest nisi concurrat simul intellectus: intellectus autem adiutus lumine gloriæ, & concursu essentia diuina vicem speciei intelligibilis subeunte, optimè illum valet producere.

Ad tertium. Ad tertium neganda est sequela: quia voluntas ad id non est libera, vt 1. 2. q. 10. ostensum est.

Ad quartū. Ad quartum neganda est cōsequentia, tum quia visio beatifica est suapte natura operatio vitalis, quam proinde implicat contradictionem esse posse, si tollas concursum intellectus: tum etiam, quia anima rationalis producit ex nihilo per creationem, quæ actio à solo Deo esse potest: visio verò producitur præsupposito subiecto, à quo pender, relicta suæ natura.

Ad contrarium. Testimonium verò illud Psalmi intelligendum est, quòd gratiam & gloriam dat Deus, tamquam prima & principalis causa conferens principia ad visionem, eleuantique potentiam, cum qua simul loco speciei intelligibilis concurrat, vt supra explicatum est.

DISPUTATIO II.

Vtrum diuina potentia fieri possit, vt res aliqua diuinam essentiam naturaliter intueri possit.

Quæstio duplex sententia. Quæstio hæc excitatur circa responsum dei qui Thomæ ad tertium. Porrò quòd tali rei creatæ naturale esset videre diuinam essentiam, ex altero è duobus capitibus posset prouenire: nempe *Molina in D. Thom.*

A vel ex eo quòd lumen gloriæ esset illi naturale, vel ex eo quòd vis intellectus illius esset talis ac tanta, vt sine lumine gloriæ esset illi naturale videre diuinam essentiam: eò quòd talis ac tanta vis intelligendi non minùs accommodatam proportionem haberet ad intuumdum Deum, quàm intellectus noster illustratus lumine gloriæ. D. Thomas hoc loco solum ex primo capite rem hanc examinauit: ea tamen ex vtroque examinanda est.

Quòd ad primum attinet, sectatores D. Thomæ hanc cum D. Thomæ hoc loco reddunt rationem, quare lumen gloriæ, licet sit quid creatum, non posset esse connaturale cuiuscumque rei, quam Deus sua omnipotentia posset efficere.

B Quia sicut calor, qui dispositio est ad formam ignis, nõ potest esse connaturalis nisi igni, & splendor Solis non potest esse connaturalis nisi soli: ita lumen gloriæ (quod participatio quædam est naturæ diuinæ, per quam res creata, quæ illam recipit, Deiformis efficitur) non posset esse quid connaturale alicui, nisi id, quòd illud reciperet, esset Deus: quare cum contradictionem implicet rem creatam esse Deum, contradictionem etiam implicat connaturale illi esse lumen gloriæ, videretque diuinam essentiam.

C Licet satis consonum rationi existimem, nulli omnino rei creatæ posse esse connaturale lumen gloriæ, imò & Scripturis plusquam consonum esse videam, vt gratiam, ita & visionem beatificam, præmiūque ipsum supra naturam esse rerum omnium, quas Deus in suâ beatitudinem re ipsa condidit: ratio tamen, qua probatur, nulli omnino rei esse posse connaturale lumen gloriæ, non id demonstrat, neque ratio aliqua, quæ id satis persuadeat, hæcenus mihi occurrit. Quòd autem ratio illa proposita id non persuadeat, probatur. Quoniam omnis forma creata est participatio quædam diuinæ naturæ, licet non ita per antonomasiam sicut formæ supernaturales, & potissimum suprema earum quæ est visio beatifica: & tamen id non tollit quòd minùs quædam connaturales sint rebus creatis, vt voluntas & intellectus humanus & Angelicus, quæ participationes quædam sunt intellectus & voluntatis diuinæ, secundum quas homo & Angelus ad imaginem & similitudinem Dei dicuntur conditi, connaturales sunt homini & Angelo. Adde, quòd lumen gloriæ non est connaturale Deo, cum sit res creata atque accidens quoddam, quòd Deo repugnat: quare non vt dispositio formæ ignis connaturalis est igni, ita lumen gloriæ connaturale est Deo: & idè non rectè inde inferitur, quòd si lumen gloriæ connaturale esset rei creatæ, illa necessariò deberet esse Deus. Deinde splendor Solis licet connaturalis non sit aliis rebus in gradu tam intenso, ac cernitur in sole, in gradu tamen remissiori improbabile non est connaturalem esse aliis rebus suapte natura lucidis: neque enim est improbabile splendore Solis & lucerna, aliorumve astrorum esse eiusdem speciei, saltem nulla apparet contradictionis implicatio, quòd Deus posset efficere astrum speciei distinctum à sole, cui lumen eiusdem speciei cum eo, quòd est in sole, esset connaturale, etiam in gradu intensiori. Præterea calor ignis, licet in eo gradu intensioris, qui cepit in igne, non sit connaturalis aliis rebus: in gradu tamen remissiori multus aliis rebus est connaturalis, quæ suapte natura certos gradus caloris sibi vendicant, tamquam dispositiones naturales. Hæc quòd attinet ad primum caput.

D Quoniam omnis forma creata est participatio quædam diuinæ naturæ, licet non ita per antonomasiam sicut formæ supernaturales, & potissimum suprema earum quæ est visio beatifica: & tamen id non tollit quòd minùs quædam connaturales sint rebus creatis, vt voluntas & intellectus humanus & Angelicus, quæ participationes quædam sunt intellectus & voluntatis diuinæ, secundum quas homo & Angelus ad imaginem & similitudinem Dei dicuntur conditi, connaturales sunt homini & Angelo. Adde, quòd lumen gloriæ non est connaturale Deo, cum sit res creata atque accidens quoddam, quòd Deo repugnat: quare non vt dispositio formæ ignis connaturalis est igni, ita lumen gloriæ connaturale est Deo: & idè non rectè inde inferitur, quòd si lumen gloriæ connaturale esset rei creatæ, illa necessariò deberet esse Deus. Deinde splendor Solis licet connaturalis non sit aliis rebus in gradu tam intenso, ac cernitur in sole, in gradu tamen remissiori improbabile non est connaturalem esse aliis rebus suapte natura lucidis: neque enim est improbabile splendore Solis & lucerna, aliorumve astrorum esse eiusdem speciei, saltem nulla apparet contradictionis implicatio, quòd Deus posset efficere astrum speciei distinctum à sole, cui lumen eiusdem speciei cum eo, quòd est in sole, esset connaturale, etiam in gradu intensiori. Præterea calor ignis, licet in eo gradu intensioris, qui cepit in igne, non sit connaturalis aliis rebus: in gradu tamen remissiori multus aliis rebus est connaturalis, quæ suapte natura certos gradus caloris sibi vendicant, tamquam dispositiones naturales. Hæc quòd attinet ad primum caput.

E Quare cum contradictionem implicet rem creatam esse Deum, contradictionem etiam implicat connaturale illi esse lumen gloriæ, videretque diuinam essentiam.

F Licet satis consonum rationi existimem, nulli omnino rei creatæ posse esse connaturale lumen gloriæ, imò & Scripturis plusquam consonum esse videam, vt gratiam, ita & visionem beatificam, præmiūque ipsum supra naturam esse rerum omnium, quas Deus in suâ beatitudinem re ipsa condidit: ratio tamen, qua probatur, nulli omnino rei esse posse connaturale lumen gloriæ, non id demonstrat, neque ratio aliqua, quæ id satis persuadeat, hæcenus mihi occurrit. Quòd autem ratio illa proposita id non persuadeat, probatur. Quoniam omnis forma creata est participatio quædam diuinæ naturæ, licet non ita per antonomasiam sicut formæ supernaturales, & potissimum suprema earum quæ est visio beatifica: & tamen id non tollit quòd minùs quædam connaturales sint rebus creatis, vt voluntas & intellectus humanus & Angelicus, quæ participationes quædam sunt intellectus & voluntatis diuinæ, secundum quas homo & Angelus ad imaginem & similitudinem Dei dicuntur conditi, connaturales sunt homini & Angelo. Adde, quòd lumen gloriæ non est connaturale Deo, cum sit res creata atque accidens quoddam, quòd Deo repugnat: quare non vt dispositio formæ ignis connaturalis est igni, ita lumen gloriæ connaturale est Deo: & idè non rectè inde inferitur, quòd si lumen gloriæ connaturale esset rei creatæ, illa necessariò deberet esse Deus. Deinde splendor Solis licet connaturalis non sit aliis rebus in gradu tam intenso, ac cernitur in sole, in gradu tamen remissiori improbabile non est connaturalem esse aliis rebus suapte natura lucidis: neque enim est improbabile splendore Solis & lucerna, aliorumve astrorum esse eiusdem speciei, saltem nulla apparet contradictionis implicatio, quòd Deus posset efficere astrum speciei distinctum à sole, cui lumen eiusdem speciei cum eo, quòd est in sole, esset connaturale, etiam in gradu intensiori. Præterea calor ignis, licet in eo gradu intensioris, qui cepit in igne, non sit connaturalis aliis rebus: in gradu tamen remissiori multus aliis rebus est connaturalis, quæ suapte natura certos gradus caloris sibi vendicant, tamquam dispositiones naturales. Hæc quòd attinet ad primum caput.

Quòd verò attinet ad secundum, est hoc non leue

Lumen gloria anali cui rei creata posset esse connaturale.

Diuina potentia an esse